

EIGEN SCHOON EN DE BRABANDER —

ORGAAN VAN DE GESCHIED- EN
OUDHEIDKUNDIGE KRINGEN
VAN WESTBRABANT
EN OOSTBRABANT

VERSCHIJNT MAANDELIJKS

DE KINTSKAPEL TE OPWIJK (1770).
(Penttekening van Paul Lindemans.)

XVIIIe Jg. N° 1

(Nieuwe Reeks X)

1935

MERCHTEM, Boekdrukkerij. Wed. M. Sacré-De Buyst en Zonen.

Juffrouw 't Kint.

Een der meest beruchte erfeniszaken uit het Vlaamsche land, die al heel wat beroering verwekt heeft en, na meer dan honderd jaar, nog steeds vermag honderden menschen uit alle standen van de maatschappij en uit alle hoeken van het land hartstochtelijk te boeien, is wel de *erfenis van Juffrouw 't Kint*. Vaak door onwetenden tot ongehoorde afmetingen opgedreven en hopeloos verward met andere zaken die er hoegenaamd geen betrekking mede hebben (b. v. de beurzenstichting van den Gentschen Bisschop de Smet, † 1741) (1), moest deze gedeeltelijk, naar het schijnt, onvereffende nalatenschap bij velen — en niet het minst bij een overgroot aantal menschen die, gewapend met onbeholpen in elkaar gestoken familieboomen, zelfs geen recht tot de nalatenschap hebben — grenzelooze verwachtingen doen ontstaan, alsmede diepe verbittering tegen de « geheimzinnige machten » die den gouden regen beletten te vallen.

« Juffrouw 't Kint » groeide intusschen tot een legendarisch personage : naar een Opwijkse sage, medegedeeld in dit tijdschrift, IV (1914), bl. 46, zou de juffrouw, van tijd tot tijd, haar oud, onverdeeld goed, bezoeken. Zij rijdt dan de parochie rond, gezeten in een zwarte koets die door vier witte paarden getrokken wordt, vertrekkend bij de oude Kintskapel, waar eenmaal haar hof gestaan heeft, en aldaar terugkeerend. En dat zal duren tot dat het goed rechtvaardig onder haar erfgenamen verdeeld is...

In deze bladzijden is het er ons alleen om doen die legendarische figuur bij de werkelijkheid, zooals die spreekt uit de archiefstukken, te toetsen. Wij houden ons daarbij zoo objectief mogelijk bij de betrouwbare oorkonden.

* * *

Op 13 Januari 1693, te 7 uur in den avond, overleed, op hare hofstede te Droeshout, onder Opwijk, eene oude vrouw, met name *Joanna Judoca 't Kint*, in den gezegenden ouderdom van 96 jaar 5 maand en 4 dagen. (2)

(1) Zie de afdoende herstelling van deze feiten door MAURITS SACRÉ, *Mgr. J. B. de Smet, XIVe bisschop van Gent* (Merchtem, 1914), alsmede, van denzelfden, *De Pers over de Stichtingen van Mgr. de Smet, ten onrechte door haar verbonden met de Nalatenschap van Jonkvr. J. J. 't Kint* (Merchtem, 1921).

(2) Parochiaal doodenregister van Opwijk.

Twintig jaar te voren (op 7 April 1772), — « gesont van lichaeme, gaende ende staende, haer verstandt, memorie ende sinnen over alles wel machtigh sijnde ende gebruijckende » — had zij, bij testament, haren uitersten wil laten neerschrijven door notaris Jacobus Ludovicus van Lint, van Brussel. (1)

Ter uitvoering van dit testament werd eene eerste uitvaart gecelebreerd binnen de kerk van Mazel. Inderdaad de hofstede der aflijvige lag op de uiterste grens van Opwijk, op eenige minuten gaans van de kerk van Mazel. Alhoewel het haar parochiekerk niet was, zal de godvruchtige juffrouw veel meer de goddelijke diensten bijgewoond hebben in de kerk van Mazel dan in deze van Opwijk. En dit zal ook wel het geval geweest zijn voor hare geburen en de arme menschen die meer onmiddellijk onder hare dagelijksche bescherming stonden. In de *Rekening van den Testamentuitvoerder* (2), voorgelegd ter goedkeuring door notaris Franciscus-Martinus Crick, op 8 Maart 1793, voor meier en schepenen van Opwijk, zien wij dan ook dat een som van 10 gulden 10 stuiver uitbetaald werd aan den pastoor van Mazel voor de uitvaart, en eene andere van 14 guld. « om te distribueren aen den huysarmen aldaer ».

De plechtige uitvaart, de begrafenis en het dertigste zouden echter in de parochiekerk van Opwijk geschieden. In haar testament had Juf. 't Kint den wil uitgedrukt begraven te worden in de kerk van Opwijk, « met den selven dienst, licht ende voorts inder voegen ende manieren gelijk den overledenen Broeder ende swaegerinne van haer, testatrice, sijn begraeven geweest ». Het eerste gedeelte van deze beschikking kon echter niet meer uitgevoerd worden. Wel waren haar broeder, Thomas 't Kint († 17-1-1757) en diens weduwe, Catharina van der Hasselt († 28-11-1765), in het hoogkoor van Opwijk bijgezet — men kan er den grafzerk nog zien, naast dien van haar ouders, Pieter 't Kint en Catharina de Smet —, bij edict van den keizer-koster Jozef II, in date 26 Juni 1784, werd alom het begraven in de kerken, om gezondheidsredenen, verboden. Juffrouw 't Kint werd dus op het kerkhof ter aarde besteld.

De testamentuitvoerder legt, in zijn rekening, de quitanties voor van den toenmaligen pastoor van Opwijk, Jan van Opden-

(1) Rijksarchief te Brussel, Algemeen Notariaat van Brabant, nr. 16304, A 8 ; Van Lint, 1772, nr. 32. Uitgegeven door MAURITS SACRÉ, *Akten betreffende de Nalatenschap van wijlen J. J. 't Kint* (Merchtem, 1914).

(2) Rijksarchief Brussel, Schepengriffies, arr. Brussel, Opwijk, nr. 627244; Uitgegeven door M. SACRÉ, op. cit.

bosch, van 62 guld. 19 st., « over de begraeffnisse diensten van d' uytvaart ende t' dertigste », — van P. J. van der Rijst, van 82 guld. 8 st. over was gediend hebben bij dezelfde plechtigheden, — van Guillam Mannaert, van 6 guld. 3 st. « voor spelen der orgel, blasen der selve ende maeken van 't graf als andersints ». Alles samen 151 guld. 10 st. : het zal dus wel een treffelijke uitvaart geweest zijn. Daarmee kan de legende, volgens de welke Juf. 't Kint, « niet eens een uitvaart gekregen heeft » wel opgeruimd worden. In 1793 waren de tijden trouwens, wat het uitoefenen van godsdienstplechtigheden betreft, nog gansch normaal (de « besloten tijd » begon maar eerst in 1798) en er was geene enkele reden opdat hier de uitvaart niet, naar alle geplogenheden, met den passenden luister zou plaats gehad hebben.

In haar testament had J^w 't Kint haar verlangden doen kennen om « haere vrenden ende gebueren twee daeghen lanck loffelijck » te zien tracteeren, bij gelegenheid van de uitvaart en het dertigste, « twelck in de kercke van Opwijck sal moeten gebeuren, waer over permissie sal gevraecht worden van den meyer aldaer ». Men weet dat, in vroeger tijden, het gebruik bestond, wanneer grooten toeloop van volk verwacht werd, het doodenmaal (en, in de middeleeuwen, ook de bruiloft) te laten gebeuren in de kerk. Dat gaf natuurlijk aanleiding tot allerlei misbruiken, zoodat de overheden moesten ingrijpen en, zooals hier, de toelating moest gevraagd worden aan den meier. Wij weten niet of het doodenmaal van J^w 't Kint in de kerk van Opwijk gehouden werd. In alle geval de testamentuitvoerder betaalde de betrekkelijk aanzienlijke som van 85 guld. 10 st. « voor het tractement aen de gebueren ende luyders (1) » (quitantie A. Wauters); er wordt zelfs gespecificeerd dat de aanzittenden ten getalle van 63 paar waren.

Volgens eene andere wilsbeschikking begeerde J^w 't Kint « dat aen alle arme menschen, die sullen tegenwoordigh sijn in den dienst van haer uijtvaart tot Opwijck, sal gedistribueert worden aen ieder thien oorden, ende aen den armen van Opwijck alleen present'sijnde op het dertighste ieder een plaquet ». Dat de toeloop van arme menschen op de diensten wel ongemeen groot moet geweest zijn, bewijst alweer de Rekening van den Testamentuitvoerder : « Uijtgedeijlt aen den armen op d' uytvaart in placquetten 308 guld. 10 st. » (Hier is geen quitantie van, zooals wel te verwachten is, doch de « wet » van Opwijk

(1) De luiders waren toen steeds vrijwilligers uit de geburen ; en waren geen vaste luiders.

neemt de cijfers aan : « transeat per affirmatie van den rendant met de getrokkenen »). De plakiet was een kleine munt, ter waarde van ongeveer 10 oorden of 2 1/2 stuiver, zijnde toen de prijs van een groot brood. Blijkens de opgaaft zouden er 2468 uitgedeeld geworden zijn, op de uitvaart alleen ! Op het dertigste werd betaald aan den armmeester 180 guld. 12 st. « om te distribueren aen den armen van Opwijk » : dat zou weer 1440 plakietten uitmaken.

De andere legaten van de vrome vrouw werden even getrouw te hunner bestemming uitbetaald : dit blijkt uit de quitanties bij de Rekening van den testamentuitvoerder gevoegd en uit wat wij daarover mochten aantreffen in het kerkarchief van Opwijk. Hier volgt een overzicht er van :

1. Tot lafenis harer ziel bespreekt zij dat duizend missen zouden gelezen worden, tegen 8 stuiver (de toen gangbare prijs) per mis. De testam. uitv. brengt daarvoor 400 guld. in rekening, de quitanties « alle behoorelijk onderteeckent ».

2. Zij bevestigt de stichting van een eeuwigdurend jaargetijde, de somer voor (zoo spreekt het testament van 1772) reeds bezet zijnde.

Inderdaad, op 22 Juni 1758, had zij, voor een jaargetijde en een maandelijksche mis van Requiem, aan het Armbestuur van Opwijk een schuldvordering afgestaan ten laste van de gemeente, zijnde een kapitaal van 166 pond 13 schell. (leening aangegaan tot dekking van krijgslasten per schuldbrief van 31-12-1745), en gevende jaarlijks 9 pond 6 schell. 8 gr. interest. In de rekening van het Arm bureel over 1794 vinden we dan ook, onder de ontvangsten, evengemelde som, ontvangen uit de handen van Joos Staes, toenmaligen gemeenteontvanger. Daarbij als nota : « Item dient voor memorie dat Jouffrouwe Joanna Josina Tkint heeft gefundeert een perpetueel als mede eene maandelijksche misse van Requiem ».

Daar 1794 de laatste armenrekening is die we bezitten uit de 18^e eeuw en anderzijds de eerste uit de 19^e eeuw mij niet bekend zijn, kan ik niet bevestigen of de jaargetijden en de missen eenige jaren zouden gedaan geweest zijn. Het stond trouwens op wankel basis gevestigd : met de algemeene muntontwaarding, onder het Fransch beheer, moest, eens te meer, het statuut der fondaties herzien worden, daar de inkomsten er van zoo verminderd waren dat de verplichtingen redelijkerwijze niet meer konden nageleefd worden. De oude fondaties, deze ten laste van den arme evenals deze ten laste van de kerk, werden samenge-

voegd (op last van de hogere kerkelijke overheid) en het totaal ontlast met een bepaald aantal missen, zonder nominaal onderscheid. In dit algemeen lot deelde ook de stichting van Juffrouw 't Kint.

3. Een legaat van 1000 gulden eens aan de kerk van Opwijk. Deze som moest aan den pastoor ter hand gesteld worden om gebruikt te worden « tot ciraet der voors. kercke ende geensints tot het opbouwen derselve ». Dit legaat heeft een heele geschiedenis. Toen de kerk in 1772 vergroot werd en men voor aanzienlijke uitgaven stond, geraakten onze toenmalige kerkmeesters — ten gevolge van welke onbescheidenheid wordt niet gezegd — bekend met het legaat dat bestemd was voor de kerk. Het viel niet moeilijk de goede juffrouw te overtuigen van het goede werk dat ze zou verrichten met ... de kerk niet te doen verlangen naar haar dood en de 1000 guld. maar aanstonds te leenen, in afwachting dat ze zouden geschonken worden, met belofte later deze som, vermits zulks haar wil was, te besteden tot sieraad van de kerk. En de kerk hield haar belofte ! Nog gedurende het leven van J^w 't Kint, in 1791, werd met de gift (die intusschen gediend had om de kerk uit den nood te helpen bij de vergrooting) een nieuw hoogaltaar aangekocht, vervaardigd door de gebroeders Montoisys. In de kerkrekening van 1791 lezen we inderdaad : « Op 22 februari 1791 geweest naer Baesrode om te haelen den nieuwen alhier gestelden autaar ». De laatste afbetaling had plaats in 1795 : 443 guld. « over volle voldoening ... over het construeeren van eenen nieuwen autaar, boigerien, vernissen, etc. ». Van dit altaar hadden, tot voor den oorlog, bejaarde menschen nog gedenken. De drie vensters aan het hoofd-eind van het hoogkoor waren toegemetseld ; het altaar, bekrond met een driehoekig fronton, reikte tot tegen 't gewelf ; corinthische zuilen omlijstten het schilderij van St Paulus' Bekeering (1). Op de zijkanten werden later de twee groote beelden van O.-L.-Vrouw en St Jozef (door Tambuyser) aangebracht.

4. Verdere legaten : 500 guld. eens aan den armen van Opwijk ; — 100 guld. aan de kerk en 100 guld. aan den armen van Baardegem ; — dezelfde sommen aan kerk en armen van Erembodegem ; — evenzoo aan kerk en armen van Welle. Door deze giften zien wij dat J^w 't Kint hare voorzaten wil indachtig zijn : de 't Kint' en zijn inderdaad afkomstig van Baar-

(1) Het huidig hoogaltaar is van 1872 (werk van Peeters-Divoort). Zoo ik mij niet bedrieg bestaat thans nog, op den rommelzolder van de kerk, het tabernakel van het altaar van J^w 't Kint.

degem, waar men ze gevestigd vindt in de 15^e en 16^e eeuw ; de tak waar zij toe behoorde vestigde zich achtereenvolgens te Erembodegem en te Welle. Langs haar moeder's zijde wortelde zij diep in Opwijk. In al deze gemeenten had zij trouwens goederen, op haar verstorven bij erfenis.

Deze legaten werden door den Test. uitv. uitbetaald blijkens de quitanties.

5. De kloosters van de streek werden als volgt bedacht : de Capucijnen van Aalst, de Capucijnen, de Discalsen en de Benedictinessen (Zwijveke) van Dendermonde, elk 3 pistolen of 31 guld. 10 st. Al deze sommen werden uitbetaald.

6. Zoo komen we tot meer persoonlijke legaten. Aan al haar « vuntpeters ende meters, naer haer overleyden int leven sijnde » schenkt J^w 't Kint dezelfde som van 3 pistolen (1 pist. = ongev. 12 guld.). Het is waarschijnlijk dat de goede juffrouw, toen zij nog « in de fleur van haar tijd » was, wel dikwijls tot doopmeter zal gevraagd geworden zijn : doch zij overleefde haar doopkinderen, op twee na, allemaal. Deze twee, namelijk Joanna Josine Petronella Verbruggen uit Ternat (een dochter of kleindochter van haar eigen rechtzweer Joos Jan Verbruggen) en Joannes Boom of beter Paum (een « Schaper-duytsch », afkomstig uit de omstreken van Eisenach, in Thuringen, en te Opwijk, op 26-jarigen leeftijd gedoopt, in 1761, na het lutheranisme afgezworen te hebben ; Juffr. 't Kint was meter, naast Pastoor van Opdenbosch, als peter), konden hun legaat trekken, na voorlegging van het noodig getuigschrift van hun pastoor.

7. Voor haar dienstpersioneel toonde de juffrouw zich bijzonder milddadig. Men bedenke hierbij dat dit hare huisgenooten waren daar geen enkele verre of nabije bloedverwant — waarvan sommige afstammelingen sedert dien zich nochtans zoo bijzonder rumoerig aangesteld hebben om hun « rechten te doen gelden » — bij de oude vrouw inwoonde. Misschien duldde J^w 't Kint de aanwezigheid niet, in haar nabijheid, van op een erfenis beluste neven of nichten ? Of was het plichtverzuim vanwege deze laatsten ? De late belangstelling, die de eenzame oude vrouw te beurt viel vanwege duizenden echte of ingebeelde afstammelingen van menschen die haar, gedurende hun leven, geen den minsten blijk van genegenheid gaven, laat staan niet eens kennen, doet thans wel een beetje komisch aan, — om geen harder woord te gebruiken. Wat er van zij, J^w 't Kint heeft geen enkel harer bloedverwanten bevoordeeligd ; zij waren haar dus allen even onverschillig.

Anders was het gesteld met haar dienstpersoneel. Ten tijde dat het testament geschreven werd, woonde als « diestbode » op het hof, zekere Bertus van der Straeten (1). J^w 't Kint legateert hem « ingevalle hij bij haer tot haeren sterfdagh toe sal gewoon hebben ende anderssints niet » een som van 200 guld. eens en een partijken land op het Crabsveld. In dezelfde omstandigheden schenkt zijaan Aldegonde de Plecker « haere dienstmaerte » een zelfde som en een partijken land op het Meerschveld ; bovendien beschikt zij dat Aldegonde zal mogen uitkiezen uit haar kleederen en lijnwaad, al wat haar kan dienstig zijn en het overige uitdeelen « aen degene, de welcke sij sal oordeelen het meeste noodsaeckelijck' te hebben, sonder het minsten van het selve te moghen vercoopen ». Al de andere « knechten ende meijssens, de welcke tot haeren sterffdaeghe toe in haeren dienst sullen zijn » zullen ieder « thien nieuwe croonen van de koninginne » trekken « voor eenne rouw » en bovendien een vol jaar huur.

8. Om het kapittel van de legaten af te sluiten moeten we hier nog aanstippen dat de testatrice begeerde « dat alle haere pachters ende pachterssen sullen continueeren in hunne huere voor eenen termijn van drij consecutive jaeren, te beginnen in het jaer in het welcke sij sal comen te overleijden ».

Doch keeren we terug tot het dienstpersoneel. Het helpt ons een voorstelling te krijgen van de huishouding en het landbouwbedrijf op de 't Kint-hofstede. De oude juffrouw bleef inderdaad « boeren » op haar hof tot op 't einde van haar dagen. Dat kunnen we opmaken uit de officieele stukken : in de boedelbeschrijving bij haar dood en de inventaris van de achtergelaten goederen vindt men verschillende partijen land, weide en ook bosch, aangeduid als « in gebruik bij het sterfhuis ». Dit bedrijf was betrekkelijk groot (4 werkpaarden). Denkelijk « boerde » de juffrouw, die rijk genoeg was om ergens in 't dorp « breed op haar revenuën te gaan leven » meer uit gehechtheid aan hof en omgeving, uit boerentraditie en voor eigen plezier, dan om er eenig profijt uit te trekken.

Toen zij overleed waren Bertus van der Straeten en Aldegonde de Plecker evenwel niet meer op haar hof ; zij waren samen getrouwd in 1877 (Aldegonde was toen 40 jaar) en hadden een boerderijtje betrokken niet ver van het hof hunner meesteres. Aldegonde stierf in 1783 en Bertus in 1804. De inwonende diestbode, die als overknecht fungeerde, was, in 1793, Joannes

(1) Het testament noemt hem Albertus ; zijn naam is evenwel Huybrecht, Denkelijk heette hij kortweg Bertus of Bert.

Janssens : aan hem kwam het legaat van 200 gulden, met daarbij een som van 31 guld. 10 st. (wederwaarde van de 10 Fransche kronen) voor den rouw en een vol jaar huur (48 guld.). Naast hem waren nog 3 volwassen manslieden werkzaam op het hof : Benedictus Beeckman, Joannes d' Hauwer en Mathijs Verhoeven, die elk hun jaar huur (resp. 48, 47 en 44 guld.) betaald kregen en de 31 g. 10 st. voor den rouw ; — dan nog een 16-jarige koewachter Andries de Plecker (een neefje van Aldegonde) die nog geen huur trekt, maar evenals de anderen de 31 g. 10 st. ontvangt waarover zijn oom en voogd, Joannes van de Putte, quitantie geeft. — Er waren ook twee « meyssens » : Catharina Wauters en Joanna Maria de Ridder ; geen der twee krijgt de 200 guld. die tevoren aan Aldegonde de Plecker beloofd waren ; zij trekken alleen hun volle huur (resp. 28 en 25 guld.), elk 1 guld. 11 st. 2 oorden voor hun « weerder » (drinkgeld), 1 g. 15 st. voor een paar schoenen, 1 g. 11 st. 20 voor een paar kousen (dit maakte deel uit van den huurprijs der « meyssens ») en verder de 10 fransche kronen voor den rouw.

* * *

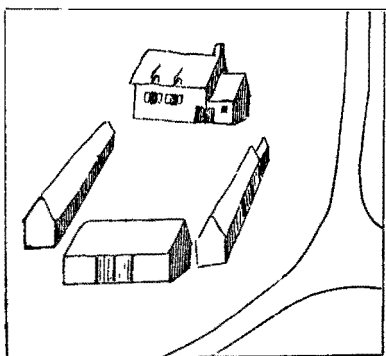
De hofstede van J^w 't Kint.

Zooals we reeds gezegd hebben bewoonde J^w 't Kint eene hofstede op de grens Opwijk-Mazel. Geen spoor zoudt gij er thans nog van vinden : het is daar nu blak veld en niets zou verdraden dat daar ooit een hof gestaan heeft, ware 't niet dat er een kapelleken staat onder een boom, op het Drieschken waar de wegen samenloopen (Droeshoutdriesch). Deze kapel werd opgericht ter eere van St Rochus, patroon tegen de pest, in 1770 door J^w 't Kint.

Het veld waar eenmaal de 't Kint's hofstede gestaan heeft heet thans, bij de menschen aldaar, « *De Kints* ». Vroeger werd die plaats aangeduid als *Pitsenbergh* (Kad. 1640) en *Pitsberghvelt* (Kad. 1725) ; in oudere oorkonden vinden we : op den *pertsberch*. an d' merken (1513) [de plaats over de beek, op Mazelsch grondgebied, heet het Meerken] ; — op den *peertsberch* ter meere (1430), op den *repertsberch* (1430). Deze laatste zal wel den oorspronkelijken vorm het meest benaderen. Wat Mnl. *repert* is, weten we : het is een vervorming van *rempert*, *rempaerd*, een woord overgenomen uit het Oudfransch *rempard* (van Lat. *re-inparare*, versterken), met de beteekenis : « verschansing ». De naam moet zijn oorsprong vinden in een of ander schanswerk :

we zijn daar immers op de oude grens van Brabant en Vlaanderen.

Het hof stond aan de oude heerbaan Mechelen-Aalst (vervangen door den rechtgetrokken Prov. Steenweg Aalst-Vilvoorde) die toen liep langs het Langveld, het Crabsveld en in scherpen hoek naar 't Zuiden zwenkte om de Wolvekoten (denkelijk laat bosch: Droeshout), om dan weer, langs den Heidriesch, in Noordelijke richting te keeren naar Hoog-Droeshout (omtrent den Bareel), om van daar dan weer naar Aalst toe te draaien over Baardegemkouter. In de meest Zuidelijke punt van de heerbaan lag een driehoekig pleintje, Droeshoutdriesch, waar nu de St Rochuskapel staat; van daar liep een veldbaan naar Mazel (thans kassei) en een losbaan naar Droeshoutveld (waar eenige hofsteden ontstonden). De 't Kint's hofstede stond tusschen de heerbaan, den weg naar Mazel en de beek die Opwijk scheidt van Mazel.

HOFSTEDE WAAR JUFFROUW 'T KINT
OP WOONDE TE DROESHOUT.
(Volgens Kaartboek van 1715).

Het was een hof, zooals er vele waren te Opwijk, bestaande uit vier los van elkaar staande gebouwen, in vierkant rondom den messing: de schuur parallel met den weg naar Mazel, — een stalgebouw parallel met de heerbaan, — een ander daar rechtover, — en het woonhuis rechtover de schuur, kijkend naar het Oosten.

Dit woonhuis was niet zeer groot; dat hoefde ook niet: er hebben nooit veel

mensen in gewoond. Het staat afgebeeld, met de heele doening, in het kaartboek van 1715, bewaard op het gemeentehuis. Er zijn redens om aan te nemen dat het, op 't oogenblik van J^w 't Kint's dood, in ongeveer denzelfden staat gebleven was en er niet veel aan hersteld werd, laat staan vergroot. Inderdaad, toen J^w 't Kint overleed, was het zoo bouwvallig geworden dat het nog juist goed was om afgebroken te worden. Het werd regelmatig en openbaar verkocht, uit naam van de erfgenamen door den curateur van het sterfhuis, op 16 Mei 1793, bij « keirsbrandinge », in de aanwezigheid van meier en schepenen van Opwijk. In de akte van verkooping (1) wordt het beschreven als « eene

(1) Rijksarchief Brussel. Griffie van Opwijk, bundel nr. 6112.

behuysde en beschuerde hofstede », met twee partijen land er aan gelegen, te zamen groot 10 dagw. 19 roeden Dendermond-sche maat, en aangekocht door Jan Baptist van Engelgem, mulder te Mazel, voor de som van 4772 gulden.

Welnu, op de kaart van 1715, bestaat dit woonhuis uit een gebouw van één verdieping met twee vensters en een deur ; in het dak twee vooruitspringende zoldervensters ; één schouw ; tegen den noordergevel is een klein en lager gebouwken aangeplakt met een deurken, een venstertje en een schouw : waarschijnlijk een achterkeuken en waschhuis, waarin we ons de gebruikelijke borrebank met het melkgereedschap kunten inbeelden.

Ziehier trouwens de verdeeling van het huis volgens de boedelbeschrijving : « keuken, kelderkamer, benedencamerken nevens de keldercaemer, benedencamer, caemerken in de neerkamer, caemer van de meyssens, wijncamerken, den voorvloer », de kelders : « den grooten bierkelder, den melkkelder », de zolders : « den eersten solder, den solder over de kelderkamer ». Dus een eenvoudig pachtershuis, zooals er toen vele waren, en dat zich verder niet onderscheidt van de andere door eenige

rijkere meubileering, zooals blijken zal uit den inventaris dien we beneden mededeelen.

DE KINTSKAPEL TE OPWIJK (1770).
(Penteekening van Paul Lindemans.)

Het leven op zulke boerderij ? Wij mogen ons dit gerust zoo eenvoudig mogelijk inbeelden. Het eigen bedrijf voorzag ruim in de voedingsbehoefte : groenten en fruit uit eigen hof en boomgaard, brood ter plaats gebakken uit tarwe en koorn uit eigen gewin, melk, boter en eieren van het hof, vleesch en spek uit de kuip of de schouw, van eigen geslachte dieren. Woning en kleding die in neits verschilden van

deze van de gewone gegoede boeren. Dag in, dag uit, met de voorbij vliegende seizoenen, het boerenleven, geregeld naar God's weër en tijd, met de godsdienstige huiselijke geplogenheden zooals die vergroeiden in het dagelijksch bedrijf.

Wat was er in huis? De inventaris opgemaakt, eenige dagen na 't afsterven van J^w 't Kint, gaat het ons leeren :

« Meubilaire effecten

Alvooren in de *keuken* dry roosters, drij hangels, eene vûerschuppe, blaespijpe, twee tangen, eenen clynen hangel, twee beyltiens, een spit, vier ijsere potten, twee brandelaers, eene ysere latte, een staenden yser ende eenen hûsse, twelf ijsere fourchetten, vyfthien messen, eenen hespeer ketel, met twee andere ketels, vier marmitten, eenen hæker, eenen bouloir, twee themooren, een taeffel, coffoirken, eenen mortier, twee lampen, eenen choquelat pot, eene tourtpanne, een caffemooŕken, drij kopere candelaers, twee vispaenen, negen tinne schotels, twee verseijpen, achthien tinne taillooren, drij tinne waterpotten, eenen tinnen moestaert pot, een commeken, een tinne flesche, eenen tinnen soeplepel, vier clijne tinne lepelen, seven melktheylen, dry casserollen, seven bierpotten ende twee pinten, eene canne, eenen aerden boterpot, ses schotels, veerthien geleijse schotelen, een geleijse commeken, eenen geleijzen bierpot, seven geleijse taillooren, twee geleijse cannekens, een weywatervat, dry geleijse potten, thien bier gelaesen, tweemelkuijpen, twee boterkuijpkens, een waetervat, eenen minageire, eene seijge, twee waterheemers, twee cuypen, een caesemanneken met twee themannekens, twelf tassen, drij thepotten, dry ijsere coffoiren, een taeffelringsken, eene taeffel, thien stoelen, twee spinnewielen, twee tempster, eenige prondelinge.

Item op de *kelderkaemer* een ledikant met behangsel, een pluymen bedde met eenen hoofd pullinck twee pluymen kussens, eene spaansche sargie ende sprije, eene staende horologie, een herte houte cleerkasse daerinne bevonden de cleederen ende leynwaert van de overledene bestaende in vier seyde laeken, twee seyde rocken, twee lassée rocken ende eenen cectoenen rock, eene seyde faillie ; Item twee crapskens wit leijnwaert, ses hamme laekens, acht entachtig servetten, seven handdoeken ; Item eene gelaese kasse daer inne bevonden thien flauweynen, vier en twintig vrouwen hemdens, sestien coppelen slaepplaekens, ses servetten, vier en twintig neûteldoecke neusdoeken, drij gecouleur-

de neusdoeken, veerthien trecmûtsen, thien slaepmûtsen, thien onder mûtsen, twee hoûte doosen, een mandeken, twee hammelaekens; eenen witten neûteldoecen voorschoot, vier catoene voorschooten, eenen swerten ende groenen seyden voorschoot, vier coppelen hemsmaûkens, vier paer machetten, twee boterdoeken, twee paer gaezen caussens, twee silvere mostaertpotten met eene peperbûsse, ende zautvat, eenen silveren dienepel, negenthien coppelen silvere lepels ende fourchetten, twee silvere meskens, eenen thinnen thepot, seven roomers, twee cristaele zautvaeten, een borseken, twintig prentens, ses paternosters ende eenige prondelinge.

Item eene harte casse daer jnne bevonden acht tinne schotels ende een dientailloor, sestien tinne taillooren, een tinne bedpanne, dry hammelaekens, een mandeken ende eenige prondelinge, eene tinne clisterie buijse.

Item eenen eyken coffer daer jnne bevonden een mandeken, vyf crapskens wit leijnwaert, een hammelaeken, eene lege kiste, een schaprijken daer jnne bevonden twee hammelaecens, een reuscleet ende eenige prondelinge.

Item eenen eyken coffer daer jnne bevonden twee crapskens gestreept leijnwaert ende een lessenaerken.

Item eene tafel becleedt met toil sarré, eenen setelstoel met twee pluymen cussens, eenen hauten sitstoel, eenen anderen stoel, een mande, een ekel, eenen haspar, twintig ponden salve juste gaeren, dry corven met eene mande, eenen raaprooster, eene blicce bruijkasse, een borstelken, een leerken, acht en twintig boeken soe kerkboecen studieboecen als andere, een cruijssefixe, op den schauw lyste vier tinne ende vyf porceleyne tailloiren, eene thebusse ende poederhooren eene chryfferschaillie.

Contante penningen alhier geproduceert wegens Joannes Janssens.

Goude specien

Alvooren derthien oude dobbel soûvereijnen

Item sesthien nieuwe dobbel soûvereijnen

Item vier enkele oude soûvereijnen

Item vier albertinen

Item veerthien croix de Malta

Item een senne pistool

Item twelf engelsche guineên

Item vier alve engelsche guinêen

Item vier en twintig oude Louisen
Item eenen alven Louise
Item vyf dobbel ducaeten
Item twee en veertigh enkele ducaeten
Item eenen dubbelen merliton
Item vier en twintig enkele merlitons
Item eenen alven enkelen merliton
Item een groot stuc gaud hetgene men vermeijnt te syn eenen
quaedueppel
Item drij oude clyne stuckxkens

Silvere specien

Alvooren twee hondert een en twintig fransche croonen
Item hondert en een alve fransche croonen
Item thien quartiens fransche croonen
Item ses ceyseryce croonen
Item vyfendertigh ducaton
Item hondert een ent sestig halve ducaton
Item twee hondert sestig vierde ducaton
Item vyftien dobbele carambols
Item vyfent negentig idem enkele
Item acht en vyftigh stukken spaesgeldt bestaende in patacons,
ducaton &^a
Item twee alve spaensche patacons
Item twee 4^e Idem
Item eenen franschen patacon
Item acht ent seventigh geheele navarre
Item derthien stucen van seventhien stuyvers en alven
Item seventhien stucen van negen stuyvers min een oord
Item veerthien dobbele schell.
Item eenent negentig enkele schell.
Item seventhien blamiersers
Item twee stucen van vyf stuyvers
Item een stuckxken van thien oorden
Item ses oorden
een paer gaude ooringen, eenen diamanten ring, eene medaillie
int silver, een cruysken, een silvere medailleken, dry paer sil-
verè gespen, eenen gauden ringh, eenen silveren vingerhoed,
eenen dito coperen.
Item jn het *benedecaerken nevens de celdercaemer* een ledicant,
een pluymen bedde, eene spaensche sargie, eenen pluymen hup-
pelinck, eene kasse, twee stoelen, dry printens, twee mandekens,

vyf lanteirnes, een cieste, vier en twintig melkteylen, een smaut-canneken.

Item in de *benedencamer* bevonden eenen brandelaer, eene tange, vier taeffels, ses spaensche stoelen, negen biese stoelen, eenen spiegel, eenen lauwerierboom, vier schilderijen, een gelaese capelleken met het beldt van onse lieievrouwe, eene q̄aekel muijte.

Item eene gelaese casse daer inne bevonden ses en twintig tinne taillooren, ses porceleijne taillooren, ses dito cleyne, drij geleijse potten, twee spoelkommen, een thecommeken, saûscommen, drij biergelaesen, twee christaele zautvaten, een mandeken met negen roomers, negen thinne caffélepelkens, ses printiens ende eenige prondelinge.

Item op de schauwlijste acht porceleijne tailloiren, twee tinne tailloiren, vyf biergelaesen, een cruijcefixe.

Item in het *camerken in de neerkamer* een ledikant met behangsel, eenen pluymen hooftpullinck, eene spaensche sargie, eenen stroot sack, dry stoelen, eenen ijken coffer, twee cuypen met vleesch, een mandeken, twee printiens.

Item in de *caemer van de Meyssens* een caffenbedde met de toebehoorten.

Item in het *wijncamerken* een derde van een stuck salve juste wijn met de flesschen, eene beddekoetse ende prondelinge.

Item in den *grooten bierkelder*, een wijnstuck met bier, thien tonnen goed bier, drij potten met boter.

Item in den *melkkelder* dry tonnen met eenigh clyn bier, een melkkuype met eenige melk, eenige boter, een waschvat, derthien teylen met eenige melk, eene tinne schotel, dry tinne tailloiren, een aerde panne, eene bierstellinghe, ende bier ezelden, eene vleeschcroone met ses aerde potten, een smaut canneken.

Item opden *voorvloer* het botervat met den stal, eene mouillie, melkkuype, twee haute melkheemers, spoelingcuype, dry tempsten, waterheemer, hef thoorde.

Item opden *eersten solder* twee hoepen tarwe van salve justo dertig saken, eenen hoepe gedorssen coeren salve juste van negen saken, twee saken coeren meel, eenen sack met boekweyblom, een hoopken geerst van salve justo thien vaten, eenen hoepe kneppen van salve justo ses saken, eene coere thrintsen, een hoepeken havre van ontrent dry vaten, tachtig pond

hoppe, vier lege tonnen met twee vaetiens, een cuype met lijnsaet, twee mandens, twee strepen, eenen sack met swynhaet, twee boekhamers, eenen blikken gieter, graenvat, vierelingh ende graenschuppe, eene cuype met boschkolen, haegscheire, ende reij huerketen, twee graen siften, tafel, vyf banken, twee hauten schûppen, ploeghleijne, twee huijssels, spinnewiel, bierboom, twee destelschuppen, gaffel ende spaije, eene ronde taeffel.

Item opden *solder over de kelderkaemer* veerthien sakken havre, eenen hoop boeckweyde van ontrent twee sakken, een sakken met bolle saet, veerthien graensakken, een schutsel, twee vogelmuyten, eenen toom met eene guide, ende nieuwe arnassuere met een paer hosen, tourtpanne, copere sauspanne, vyf sakken appels, eenen boek van de theologie, een schapraijken, eene cuype met gerookt vleesch, lege cuype, saijcleedt, eene huyve van den waegen; twee waegen reepen, twee paer stringen met ploegh leijn, vier leijnwaert coerden, eene wijnmande, met twee andere, rondsche boonen, fusicq, een berdt.

Item in den *peerdenstal* bevonden een swert ruijne peerd oud ontrent thien jaeren met arnassure, een bruin merriepeerd oud veerthien jaeren, eenen bruynen ruijnepeerd oud twelf jaeren, een bruijn merrie peerd oudt elf jaeren, een swert merrie veulen oud ontrent twee jaeren, twee saedels, ende een harre kussen.

Item in den *koystal* bevonden eerst in den hoeck achter de deure eene roode bonte koije, eene swerte blaere koije, eene roode blaere koye, eene roode bonte koije, eene gelyke bonte koye, eeneswerte bonte koye, als vooren eene swerte bonte koye, een swerd bond runt ende een swert blaer runt, drij cuijpen ende twee meshaeken.

Item in de *voederije* van de koijen, twee mandens met eenen wan, twee pieken ende twee seyssens, een caffen bedde met synen toebehoorten, vleeschblock ende salve juste eenen sack bergsche patatten.

Item in het *waegen huys* eenen waegen.

Item in het *achterstalleken* ses sakken salve juste patatten, eenig hoye boven den cruytstal ende boven het voorn. stalleken, circa vier honderd hoije, de schelfboemen boven de geseyde twee stallen.

Item het stroot boven het waegenhuijs met vijf schelftboomen ende drij reygelkens.

Item in den *rânderstal* bevonden eenen swerten bonten stier, een

swerd bontrûnt, een rood bont runt, met eenig haeveren stroot ende eene dranckcuijpe, twee en twintig schelftboomen met eenigh tarwe ende cooren stroot bevonden boven den selven stal.

Item in het *schaepstalleken*, twee waschkuijpen, beirback, rattevalle, wasch stoel ende eenig waegen gerief, eenige schelft haûten Item dry leeren, eenen voordierboom ende een onschyn met een strope, aen de schuere bevonden.

Item in de *graenschûere* eerst in den cooren winkel tot dry hondert vyftigh mandels coeren, salve justo. In den tarwen winkel tot twee hondert tierelingen tarwe salve juste, boven den schuer-vloer hondert coeren stroot ende elf schelftboomen.

Item salve juste dertig sakken caf, een meyte fasseel haut op den hof, den wanmolen met syne toebehoorten.

Item eenige stokken haut aen het steenput poortien, eenen corps-waegen.

Item in de *clyne schûere* bevonden eerst salve juste twintig tierelingen haver, ende dry en twintigh schelftboomen boven den dorschvloer, eenig graûwt goed, vyf vleugels, eene reke, in den hautstal twee hondert salve juste eyken mutsaert ende eenig eyken gekloven haut met een smaut tonneken.

Item in het *eerste waegen huijs* eenen peckpot, eenen cliefhaemer, mes, berrie, thien schelftboomen boven het selve eenig geschud stroot met eenige latten, het karreken met de reepe ende weijte.

Item in het *swingelkot* drij gaffels, twee haeken, dry hauwmes-sen, vyf grepen, twee bijlen, hauweel, eenen cliefhamer, twee reeken, vier waegereepen, swingelberdt, reusberrie, beircuijpe met den schepper, dry schuppen, boven het selve kot salve juste twintig bûndels ongeswingelt vlasch met vier schelft boomen.

In de *verkenskoten* twee verkens, drij cuypen in het ledigh verkenskot, eenen beddesak met eenen teyle, ses schelftboomen ende eenige lemen.

In de *peerdevoyerije* eene haeverkieste, dry waeterhemiers, eenen wan ende mandeken.

Item den *mestinck* bestaende int sestig voeders mest salve justo.

Item eenen waegen in het *wazgenhuijs* achter de clijne schûere met twee waegenmanden.

Item in het *werchthuijs* eene bierkerre, twee ploegen met hunne toebehoorten ende twee sledden, vier egden, twee slijpen, dry

mest berdens, twee sleedhouten met eenig ander haut, ende eene welle.

Item op den *boomgaert* eene haut mejite van ontrent drij hondert mutsaert.

Item inden *coolhof* dry berdens, honderdt vijftig hoppe staeken, negen busselen boon staeken salve juste, seven en twintig saken patatten salve juste, eenen slypsteen met den baeck.

Item jn den *nast* vier brood berdens, twee hovepaelen, een hoekijser, elf schelftboomen, ontrent dertigh dooren heijtsel ende eenigen bremp.

Aldus desen Inventaris geformeert in der manieren voors^{en} mitsg^{ts} wettelyk gepasseert ter maeninge van Judocus De Vos officier loco mejier mits des selfs absentie hier toe geaûtheriseert, ter presentie ende overstaen van Andries De Smedt f^s Michiels ende Innocentius Meskens schepenen ten sterfhuyse van de gemelde jouff^e Joanne Josina 't Kint den 21^{en} Janry 1793 toorconden als Erfachtig Greffier.

(w. g.) G. J. De Lantsheere. » (1)

Men zal zich afvragen : hoe kwam het dat J^w 't Kint zoo heel alleen op haar afgelegen hoeve overbleef ? Dit brengt er ons toe een onderzoek in te stellen betreffend haar familie.

(Slot volgt.)

JAN LINDEMANS.

(1) Naar een afschrift berustend in de Kon. Bibliotheek te Brussel, Handschriften kabinet, Goethals-fonds. Het afschrift dat wij publiceeren berust onder de papieren nagelaten door † Maurits Sacré.

De voorouders van Sint Jan Berchmans

Stamboom van de families Berchmans en vanden

Hove van Diest in de 16de eeuw.

A. De familie Berchmans.

I **Jan Berchmans**, ° tusschen 1477 en 1478, † 19-3-1540 ;
× *Anna Velthanen*, ° tusschen 1480 en 1490, † Diest, 23-10-1552 ; na den dood van haar echtgenoot hertrouwde ze met *Denys*

- Roovers*, † 13-5-1553. Uit den eersten echt werden geboren : (1)
1° Walter volgt onder II ;
2° Jan, ° na 1514 en vóór 1520, † tusschen 3-4 en 25-8-1553 ; ×
1° *Margaretha Claes* (?) ; 2° *Catharina Moelemans* (die in 2^e
huwelijk trad met *Sulpitius van den Mortele*) ;
3° *Catharina*, ° ca. 1520 † na 1570 ; × 1° *Walter van der Donck*
(met wien twee kinderen : *Denijs* en *Daniël van der Donck*) ;
2° *Gregorius van Roye* (?) .

II Walter Berchmans, ° ca. 1514, † vóór 1558 ; × *Margaretha van Eycke*, † 4-7-1578. Zij wonnen samen volgende kinderen :

- 1° *Catharina*, ° 1537 of 1538 ; † ongehuwd, 4-9-1619 ;
2° Jan, volgt onder III ;
3° *Karel*, kramer, † 1-12-1578 ; × 1° *Johanna Quints* († 10-12-1568) ; 2° *Maria van der Beect* († 22-6-1615). Hij had de volgende kinderen
(ex 1^a) : a) *Margaretha*, ° ca 1567, × *Hieronymus Toelen* ;
(ex 2^a) : b) *Anna*, begijntje te Diest, ° ca. 1574 † 5-1-1619 ;

OUDESTE PORTRET (?) VAN SINT JAN BERCHMANS,
door A. Wierx (vóór 1624).

1) De bewijsstukken voor dezen stamboom vinden we in de « *Histoire Généalogique de la Famille de St. Jean Berchmans* » door E. P. Pr. Vander-speeten S. J. (Brussel z. j.). Alleen het eerste deel van dit hoogst belangrijk en zeer zeldzaam geworden werk is verschenen en handelt over de voorouders van St. J. Berchmans. De dood heeft den schrijver belet over de afstammelingen iets te publiceeren. Veel opsporingen had hij echter reeds gedaan en in een brochure van Z. E. H. Dubois : « *Over de familie van St. Jan Berchmans* » (Diest 1935) wordt een authentiek afschrift gepubliceerd van Pater Vanderspeeten's opzoekingen over de afstammelingen van Frans Berchmans × Anna Van Olmen, den oom van onzen heiligen van vaderszijde.

- c) *Maria*, × 1° *Paul van Raveschot*, 2^e *Jan van Blyken* ;
d) *Catharina* × *Pieter Zegers*.

- 4° *Walter*, wagenmaker, † 7-10-1578 ; × *Christina Jans*, † na 1602. Zij lieten na :
a) *Mathias*, ° 29-10-1578, witheer te Averbode † 19-10-1618, als pastoor te Brustem (S' Truiden) ;
b) *Margaretha* × *Theodoor vanden Boom* ;
c) *Joanna*, vroegtijdig gestorven, ofwel in 't klooster getreden.

III Jan Berchmans, schoenmaker, deken der huidevetters, schepen der stad Diest ; ° 1544, † 21-11-1618 ; × vóór 19-1-1675 met *Maria van Steyvoort* (° einde 1549, † 5-9-1617). Hun echt was gezegend met volgende kinderen :

- 1° **Jan, (vader van den Heilige)** volgt onder IV ;
- 2° Margaretha × *Renier Wellens* ;
- 3° Frans × *Anna van Olmen* (1) ;
- 4° Karel, schoenmaker ;
- 5° Maria en 6° Catharina, begijntjes te Diest ;
- 7° Elisabeth × *Pieter de Weerd* ;
- 8° en 9°, twee jong gestorven dochtertjes, beide Anna genaamd,

IV Jan Berchmans, handelaar in leder, schepen der stad ; ° 1576, † 12-10-1618, × *Elisabeth vanden Hove* († 1-12-1616). Na den dood van zijn vrouw werd Jan Berchmans priester ; hij ontving de heilige wijding op 14 April 1618 en werd kapittelheer in de St. Sulpitiuskerk zijner geboortestad. Zijn vijf kinderen waren :

- 1° **Sint Jan Berchmans** ° 13-3-1599 ; deed zijn eerste Communie in de O. L. Vr. Kerk zijner geboortestad in 't voorjaar 1610 ; knecht bij Kanunnik Froymont te Mechelen van in 't najaar 1612 ; treedt in 't noviciaat der E. P. Jezuïeten te Mechelen op 24-9-1616 ; legt zijn kloostergeloften af op 25-9-1618 ; vertrekt naar Rome op 24-10-1618 waar hij studeert aan 't Romeinsch College en waar hij overleed op 13-8-1621 ;

14 { *Janus van Goy Berchmans*
Archie. bapt. Joannes
gheym ordinaris slaes & ghebruyt van Steyvoort.

DOOPAKTE VAN SINT JAN BERCHMANS :

« Parentes Jan Berchmans Jans soon ende Leijsken syn huysvrouw.
Filius bapt. *Joannes*.
Patrini Adriaen Claes ende Geetruyt van Stijvoert. »

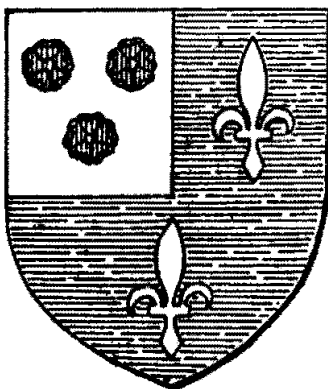
- 2° Adriaan, Augustijn, † ten gevolge der pest op 7-7-1630 gedurende een zeereis van de Philippijnsche eilanden naar Japan ;
- 3° Maria, ° Maart 1653, × 17-5-1624 met *Hendrik de Roeck*, procureur bij den Grooten Raad te Mechelen ; zij hadden 7 kinderen ;

1) De eenige die, tot op onze dagen, rechtstreeksche nakomelingen telt, namelijk, over 4 geslachten Berchmans', 1 Max en 2 Dumont's de thans nog in leven zijnde Sidonie Dumont, te Diest.

- 4° Karel, ° Januari 1605, Jezuïet, † te Oudenaerde ;
5° Bartel, ° Oktober 1606, eerst Augustijn, daarna onder dienst
in het Keizerlijk leger ; vermoord te Diest op 12-3-1637.
Zijn twee dochters waren religieuzen in 't klooster van Ste.
Agatha te Luik.

B. De familie vanden Hove (1)

I. **Hendrik vanden Hove**, schepen en later burgemeester
der stad, meester van het huidvettersambacht, ° ca. 1470, † 7-2-
1554 ; × *Catharina Cools*, † 2-4-1540 ofwel 8-8-1543. Zij lieten na :
1. Geeraard × *Anna Sayen*, beiden † ca. 1546 ; uit hun echt
sproten :

WAPEN VAN DE FAMILIE
VANDEN HOVE.

- a) *Catharina*, eerst begijn, dan non in St.
Bernardusdaal te Diest ;
b) Jan, † ca. 1539 ;
c) *Margaretha*, † waarschijnlijk 15-8-1545 ;
d) denkkelijk nog een dochter, † 2-8-1549.
2. Jan, volgt onder II ;
3. Hendrik ; de naam zijner vrouw is
ons onbekend ; zij † vóór haar
man op 8-9-1523 ; zij lieten na :
minstens één zoon : Hendrik, †
17-3-1569 × *Elisabeth van Beu-*
men, † 11-10-1572, die samen
verwekten :

a) Hendrik, ° ca. 1554, † vóór 16-11-

1605, × *Agnes van Remunde* ;

b) *Niklaas*, ° vóór 1561, woonde later te Neerlinter ;

c) *Arnold*, ° vóór 1561, vertrok naar 't buitenland ;

d) *Maria*, † voor 17-10-1579.

II. **Jan vanden Hove**, † tusschen 31-8-1550 en 15-5-1552,
× 1° *Elisabeth Crijters*, † 10-11-1548 ; 2° tusschen 15-6 en 24-
10-1549 *Adelaïde van der Straten*, die, op 16-3-1554 in 2° huwe-
lijk trad met *Jan van den Berg*, uit Aarschot. De volgende kinde-
ren stammen alle uit het eerste bed :

- 1) *Catharina* × *Hendrik Mannaerts*, zij hadden minstens 2 kin-
deren ;
2) *Ida* × *Jan Cleynaerts* ;

1) De familie vanden Hove voerde in haar wapen : een azuren veld met
twee zilveren lelies, waarbij een vrij kwartier van zilver met drie rozen van keel.

De vanden Hove's welke thans nog voortbestaan zijn geen afstammeligen
van dezen tak, maar wel van een andere familie welke als voornaamste ver-
tegenwoordiger een *Joachim vanden Hove* heeft, welke « *tijngieter* » was en
in 't midden der 16de eeuw leefde.

- 3) Joanna × *Niklaas Otten* ;
- 4) Antoon, ° ca 1517, † 12-9-1575 ten gevolge van de pest ; ×
vóór 20-7-1553, *Maria van Yperen*, † 8-9-1575, evenzoo aan
de pest ; zij lieten na :
 - a. Jan, † 30-4-1579, zonder kinderen ; zijn vrouw, *Maria van Beveren*,
hertrouwe achtereenvolgens met *Joos van Boomen* en (op 16-4-1602)
met *Frans Witten*, van wien ze een dochter had : *Ida* ;
 - b. *Niklaas*, † 7 Mei 1579, ongehuwd ;
 - c. *Elisabeth*, † 16-9-1629 × *Jan Quints* † 29-11-1623 ;
- 5) *Maria* ; — 6) *Anna* ;
- 7) *Elisabeth* × *Jan van den Bossche* ;
- 8) *Cornelia* × 1° *Niklaas Staes*, 2° *Servaas Copers* ;
- 9) *Adriaan* volgt onder III.

III Adriaan vanden Hove, schepen en later burgemeester
der stad ; eigenaar van het huis waar *Sint Jan Berchmans* zou

GEBOORTEHUISJE VAN SINT JAN BERCHMANS
TE DIEST IN ZIJN OORSPRONKELIJKEN STAAT,
(teekening van Dujardin naar een oude beschrijving).

Diest, 17-2-35.

geboren worden ; ° ca
1538 ; † 11-8-1603 ten
gevolge van de pest ; ×
Maria Vleugels, ° ca.
1540 ; † 11-9-1628. Uit
hun gezin stammen :

- 1) *Jan*, † 1629, onge-
huwd ;
- 2) **Elisabeth** × *Jan*
Berchmans ; moe-
der van den hei-
lige ; † 1-12-1616 ;
- 3) *Margaretha* × *Kor-
neel Coninx* ;
- 4) *Hendrik*, ongehuwd,
vermoord in 1607 ;
- 5) *Maria* × *Lodewijk*
van Quellenborch ;
- 6) *Adriaan*, pastoor te
Eksel en te Freren ;
- 7) *Anna* × *Willem van*
Enckevoort ;
- 8) *Catharina* × *Pere-
grinus van Hamel* ;
- 9) **Pauwel**, witheer.

JOS PHILIPPEN.

Historiek der Straten en Openbare Plaatsen van Tienen.

(*Vervolg.*)

De Kleine Wouwer. — Deze was een veel kleinere waterplas in de buurte van 's Hertogen Wouwer, waarmede hij verbonden was door « een levende gote ». Een tijd lang heette hij « Hanckaerts wouwer » ; naderhand, vooral in de tweede helft der XVe eeuw « den Vyver van Grimde » of den wouwer der Kinderen van Grimde of nog « 't wouwerkijn der gerven van Grimde ». Hij was leen onder den abt van St Cornelimunster « in synen hove ende herlicheyt van Cumptich ». Rond het midden der XVe eeuw was leenman Jan van Grimde. De familie van Grimde behoorde tot den stand der schildborstigen der streek. Zij zegelde met een wapenschild : gevierendeeld, 1 en 4 een keper ; 2 en 3 een band beladen met drij hamertjes. Jan I had twee kinderen : Jan II, bijgenaamd de oude, en Hendrik, die trouwde met Christina Blaesgewouts. Uit dit huwelijk sproten « de kinderen van Grimde » te weten : Willem ; Anthonis ; Robijn ; Hendrik ; Ida die trouwde met Peter van Brussel ; Jan III, de jonge ; Anna ; Gertrudis, in den echt vereenigd met Hendrik Laps ; en Lambert. Jan van Grimde, de oude, en Christina Blaesgewouts, met hun kinderen en kindskinderen verkochten « den wouwer, met eenen bempde ende eenre plecke lants, gelegen te Grippen, reg. die strate te drije sijden ende Wouter vanden Schore ter vierder sijden » aan Jan van Redingen rentmeester der hertogen van Brabant « in sijnen bewinde van Thienen ». Deze werd er in gegoed, den 18 Februari 1484 (n. s.) voor schout en leenmannen van den abt van St Cornelimunster, in zijn leenhof te Kuntich.

Maar Maximiliaan van Oostenrijk en Maria van Burgondie, hadden als hertogen van Brabant, den 4 Februari 1482 (n. s.) « aen hunnen waelgeminden sciltnape Janne van Redingen, tegenwoirdelec hunnen rentmeester van Thienen, van sunderlinge gratie verleent, gewielecoert ende geconsenteert, dat hij nu oft namaels, als hem dat gelieven sal, sijn testament ofte uuterste wille sal moegen maken op ende van alle syn leengoeden, die hij inden lande van Brabant hadde oft bij versterften, coopen, ghyften ofte anderssins namaels crigen soude ». Onmiddellijk na den aankoop van den « *Kleinen Wouwer* » maakte Jan ge-

bruik van die vergunning, om aan Cabbeek « over te gevene ende te makene den vijver metten bempde ende pleeke lants » die hij verkregen had. Kort daarop stierf hij. Zoo kwam den 9 April 1485 de rector van het klooster, broeder Petrus Dympen in het leenhof te Kuntich « ende versocht, inden naem ende tot oerboer des godshuys van Cabbeek, alsulcke erfelijcke ende leengoeden, die Jan wijlen van Reyngen, onlanx vercregen hadde, doen hy leefde, jegen Janne van Grympde, die oude, ende die wettighe kinderen Henrics wijlen van Grympde ende Kerstynne Blaesgewouts, sijn werdynne, ende bij sijnen testamente ende uutersten wille den cloestere voers. hadde gelegateert ». Hij vroeg daar bij, dat het hof, ten behoeve van het klooster daar iemand « setten soude ende cleyden ». Dat geschiedde : Jan van Redingen, zoon van Hendrik en van Maria van Soenet, kleinzoon van den overledenen rentmeester, werd « te name ende oirbere des godshuys van sinte Agneeten, met allen solempniteyten van recht inden wouwer metten bempde ende stucke lants geërft ende ge goedt ».

Bij den « Cleynen Wouwer » te Grippen lag « een plecke lants » of zooals ander handvesten zeggen « een stripe winnents lants », eigendom van de priorij van Barbaradal. De 2 Januari 1496 (o. s.), verklaarde de priorin, Jacomijne Aderaens, dat in aanzien van zeker diensten, bewezen aan zuster Maria Puttaerts, Cabbeek erfelijk hebben mocht en bezitten, « dat plexken erfs, gelegen op d' eynde van hunnen lesten bempt te Grippen, bij sliertoghen vivere, om der doere een beke te makene ende te houdene, sonder scade van Barberendale, in alsulcken groette, ghelijc dat nu geteekend is, ende alle dinck sonder arghelist ». Die beek noemde men later « den vadom » of « vaym vanden Cleynen Wouwer ». Wij lezen alzoo op den rug der akte van 2 Januari 1496 (o. s.) : « een plexken beempts vercregen bij onsen Cleynen Wouwere te Grippen, daer die vadum doer loept ». Ook de Groote Wouwer had zijn vadem.

De Varenberg. — De hoogte bij de Grippen aan deze zijde van de Kleinbeek, in de gebuurte der logenvest naar het Molengat, heette voorheen « den Varenberg ». Zij was in de middeleeuwen beplant, met verscheidene wijngaarden. 't Zijn wellicht deze wijngaarden, welke bedoeld worden, als er spraak is van de « mansio de Grippen cum vineis » in de makingen van Beatrix vanden Driesche (1433) of van « die wijgaerden buten dat Molengat » in een handvest van 1427. Op den Varenberg langen on-

der meer, in de XVe eeuw, de wijngaard van Jan Kempeneren, die van Gerard van den Elsenputte, die van Amielis van Nivele, en die van Jan van Hollant.

Het Molengat. — Zij worden ook aangeduid, als liggende « in de Grypen buten het Molengat ». Deze laatste plaats werd aangetroffen bij de voormalige poort van Avendoren, welke dikwijls, als b. v. in een handvest van 28 November 1484, « die poirte vanden Molengate » en elders « die Molengat poirte » wordt genoemd. Ook de logenvest tusschen de Lovensche- en de Avendorenpoort heet niet zelden « de Molengatveste ». Het Molengat was de opening in de oude omheining van Tienen langs waar de Molenbeek in de stad drong, om vervolgens den naam van Medene te dragen. De Molengatpoort of de Poort van Avendoren lag bij die plaats en gaf uit op « den wech leydende van Thienen te Oirbeeckwert » of « opt straetken, dat gheet van d' Molengat naer Oirbeeke. » 't Was langs het Molengat, dat den 11 April 1589 « het staetenvolck uyt het landt van Luyck secretelijck, met een hondertvijftich voetvolck, smorgens te vier uren » Tienen binnen drong « ende plonderde van smorgens te vier uren tot ix uren » ; om dan voort te trekken naar Aarschot. In den loop van het volgende jaar (1590) werd de stad verraden door een zekeren Prel, wiens naam ons niet nader is bekend, doch de « Diversche Notabele Dingen » zeggen, dat den 25 Augusti 1590, 's morgens, rond vier uur nogmaals, zoo wat tweeduizend manschappen, ruitery en voetvolck, van het statenleger, voor Tienen kwamen en dat « de voers. Prel leyde de soldaten doer de watervesten van de Molengat vesten, vast aen die Lovenare poerte » : Zij bemachtigden Tienen, bleven er acht dagen lang plunderen « ende namen seer veel borgers gevangen ende deden haer geven groote rantsoenen. » Voor gevolg hadden die invallen, dat de stad nadien werd « geclynt van aen de Lovenarenpoert tot op de Roese » en de logevest versterkt « van aen de Avendorenpoerte naer de Lovenarepoerte » (1).

(Wordt vervolgd.)

F. DE RIDDER.

1) Hag. Gedenkschriften, jaarg. IV, 19-21.

Van Kludden en Tooverheksen.

(Vervolg.)

Kludden dragen. — Pee Godefrooi van Bleregem trok alle zaterdagen met zijn klontje boter in de mand onder zijnen arm naar Aalst naar de botermerkt. Hij stond nog al geerne vroeg op de merkt ; ge hebt dan meer occasie van de verkoopers, en wilt ge geen uur aanschuiven aan de waag, dan moet ge daar bij tijds zijn. Hij vertrok van zijn huis gewoonlijk rond den vieren 's morgens : Aalst is een dikke uur en Pee had maar nen tragen stap.

Op nen zekeren zaterdaggmorgen, in 't kortste van de dagen, heel vroeg, stond hij weer aan zijn hofpoortje in den donkeren, gereed om het af te stappen. Hij was al een eindeken de Lange straat naar Aalst toe ingeslagen toen er op eens zoo 'nen klodderhond van 'nen vent voor hem bleef staan en hem zei : « Ge gaat zeker met de boter naar de merkt ? » — « Ja 'k », zei Pee. — « Ik ga mee », zei de vent, « dan hebben we compagnie ». En ze stapten voort, in den donkeren.

Die vent en was nu precies niet veel van zeggens ; zijn oogen blonken zoo, en van tijd tot tijd bezag hij Pee in 't wit van zijn oogen dat Pee nieksken op zijn gemak en was. Maar als ze nu van voor in Erembodegem gekomen waren, « hup ! » zei de vent en hij zat op Pee zijnen rug. « Kludden ! » riep Pee verschrikt. Hij kon zijn eigen moeilijk verweren om wille van de botermande die hij moest vasthouden, maar met zijnen anderen arm begon hij achter zijnen rug aan de beenen te trekken en te wringen, en toen ondervond hij dat die vent bokkenpooten had. Pee klauwierde en schudde met heel zijn lijf, hij wrong en kronkelde zijn eigen ineem : niets gekort. Had er daar maar ergens nog 'nen boom gestaan om Kludden er tegen af te schuren ? 't Was hier 't bloote veld. In zijnen nek voelde hij den heeten asem van Kludden blazen en Pee begon te zweeten van schrik, van last, van 't gewicht. Met zijn ruige handen pakte Kludden Pee bij zijnen kop, wrong hem met geweld naar rechts en, willens of niet, moest Pee het geroerde land in. Kludden bestuurde hem met zijn handen gelijk een peerd met den breidel in zijn muil. En dan was het een springen over scheevoren, grachten en beken, een plonsen door de modder, een kruipen door bramen en struiken zonder einde. Waar dat Kludden overal met Pee gereden had, dat weet Ons Heer alleen.

Dat moest zoo al een dikke twee uren geduurd hebben, berekende Pee, en Kludden zat nog altijd op zijnen rug, precies alsof dat hij er aan gegroeid was. Pee was pomp af, zijn rug was bijna in twee gebroken, zijn knieën sloegen tegeneen en 't zweet liep zijn beenen af tot in zijn botten. Op eens voelde Pee dat de last lichter werd. Hoort, in de verte klinkt een klok. « Meldert, de halverzevenmis, » peinsde Pee luid op. En zie ! « hi, hi, hi ! » riep in eens al schaterlachend Kludden, en met nen wip zat hij in de struiken. Pee stond daar moedermensch alleen te midden van den kouter. Hij schepte eens diep asem, vaagde met zijn mouw het zweet van zijn gezicht en keek verbaasd bij de eerste dagschemering eens rond. Ja, hij herkende de ligging. En weet ge waar hij stond ? Van achter op de Kleerhaag, in de tegenovergestelde richting van Aalst.

« Mijn boter », dacht Pee op eens. Hij hief den doek op ; ze was geheel en gansch weggesmolten : nog eenige druppelkens hingen er van onder aan de wijmen van den bodem.

Kludden, een verken. — Stien van Lange Trien en Poliet Patat woonden op 't Mazits nevens een, in een tweewoonst. Stien had een koppel verkens zitten ; Poliet had ook een verkenkot aan zijnen gevel staan, maar hij hield er nu 'nen nest konijnen in. Ge moet weten in dien tijd was het nog al de mode dat de messing en de mestpoel voor het huis lagen op den den tusschen het gebouw en de baan.

Die twee hebben van hun leven wat afgezien met Kludden. 't Kon zoo rond den elven geweest zijn 's nachts. Stien en Poliet lagen al van t'acht uren nevens hun vrouw in 't bedde. Opeens schoot Poliet wakker. « Knor, knor, knor, » was het onder zijn venster. Hij schudt zijn vrouw wakker. « Hoort », zei hij, « een verken onder ons venster ! » — « G' hebt een gezicht gelijk een verken », zei ze, « ik blijf liggen, » en ze draaide heur eigen om, met heur gezicht tegen den muur. « Knor, knor, knor, » ging het buiten voort, onder 't venster. « In uw kot », riep Poliet, van uit zijn bed. « Knor, knor, knor, » was het antwoord. « Dat deugt niet », peinsde Poliet, « 'k zal moeten gaan zien ». En hij kroop stillekens uit zijn bed, schoot zijn broek aan, sloeg een kruisken met wijwater, trok zijn halfdeur open, en in den maneschijn zag hij een dik, vet verken gestadig rond zijnen messing traagskens rondwandelen en altijd maar knor, knor, knorrend : « Da's Stien zijn verken dat uitgebroken is », peinsde Poliet, « 'k ga het in zijn kot jagen. »

Hij ging naar Stien zijn kot om het open te zetten : 't stond nog toegrendeld. « Wat is me dat nu », peinsde Poliet, « ik zal het maar in mijn kot jagen ». Hij schoof den grendel weg, pakte nen houten bezem die aan de staldeur stond en wilde er het verken mee binnen jagen. Maar 't beest bekeek hem leelijk van onder zijn oorlappen, schudde zijnen ruigen kop, liet van onder zijn opgetrokken bovenlip zijn witte tanden zien en knor, knor, knorde verveerlijk. « Da's vies », dacht Poliet, en hij begon schrik te krijgen. En hij naar Stien zijn venster.

Hij bonkte drie keeren op de blafetuur : « Stien, » riep hij, « uw verken is uitgebroken ». — « Hei ? » vroeg Stien slaperig van uit zijn bed. — « Dat uw verken uitgebroken is ! » — « Waar is 't. ? » vroeg Stien. — « 't Wandelt hier al een half uur rond mijnen messing. » — « Ik kom, » zei Stien. En Stien kwam af met zijn bollantaarn. « Hawel ? » vroeg hij verbauwereerd. « Ginder achter zit het », zei Poliet. En Stien hield de lantaarn omhoog om te lichten. En wat zagen ze ? Achter den vlierstruik verging heel het verken in nen witten rook en ging uit gelijk een keersken. Bevend van schrik gingen ze naar Stien zijn kot : de twee verkens lagen er dicht tegen een gekropen in 't stroo te snorken en te blazen.

« Klodden zijn het, man, » zei Stien. — « Nee, Kludden is 't » zei Poliet. « Ons Heer bewaar ons. »

's Anderendaags lagen Stien zijn twee verkens met het Sint Antoniusvuur : d'een zwarte plek nevens d'andere. Twee dagen daarna staken ze al onder den grond, onder Stien zijnen notelaar.

Klip klop. — Ik en geloof niet gemakkelijk aan tooverij en aan tooverheksen. Maar er gebeuren toch van die dingen die 'ne mensch niet kan uitleggen.

We woonden toen nog in de Boschstraat en onzen Tist was naar 't Fransch getrokken voor 't beetenseizoen — zijn beetenseker staat hier in de kamer nog achter 't bed, 'k zal hem U seffens eens laten zien — en kwam terug met een schoon beurzeken. We hebben er ons een rund mee gekocht te Dendermonde op de markt, en we zijn er goed mee gevaren. In heuren vollen trok, vijf en twintig liter melk per dag en geen enkelen dag droog gestaan. Te Manke Tistens hebben ze nog een van die soort, ge moet er eens gaan naar zien, als ge langs daar voorbij gaat. Een felle beest, de pompoen van de parochie.

In ons straat, naar Erembodegem toe, woonde er toen een leelijke oude vrouw zonder kinderen, Wanne, heette ze, en de

menschen zegden dat ze een tooveres was. En ik kon het goed gelooven. Ze had zoo van die vieze manieren en ze kon U van uit heur verrimpeld gezicht zoo stuur bezien dat ge er kou van kreeg in uwen rug. Alle avonden korrekt om 10 uur kwam ze op heur blokken het smal kasseiken dat toen te midden van de baan lag, opgelopen en na een half uur hoorde ge ze weer afkomen. Ge kondt ze goed herkennen, want ze ging mank aan heur link been en heure stap was altijd zoo : klip klop, klip klop. De menschen hadden er schrik van en om te zeggen gelijk het is, ik en onzen Tist ook. Vóór tien uur kon geen een van ons twee een oog toe doen. Ik en onzen Tist, die nevens mij lag, we lagen dan te luisteren tot we op 't kasseiken weeral dien klip klop, klip klop van heur blokken hoorden. « Hoort », zei Tist, « die smeerige tooveres is daar weer ne keer ». En we maakten alle twee een kruisken en zeiden : « Jezus Maria, sta ons bij ».

Alle jaren kreeg onzen Tist van den ouden koster een stukken vanden paaschnagel en we staken het onder den dorpel. Maar, 'k en weet niet hoe het kwam, 't jaar dat onzen Tist naar 't Fransch gegaan was, hadden we het niet gedaan. Nu den avond als hij te huis kwam, zaten we aan de tafel ons geld nog eens te tellen vooraleer we slapen gingen. 't Sloeg juist tien uur. « Hoort », zei Tist opeens, verschrikt, « die smeerige tooveres is daar weer al ne keer ». En ik luisterde : klip klop, klip klop. — « Ge hebt toch het gewijd onder den dorpel gestoken vrouw, vroeg Tist. » — « 'k En doe, man, zei ik, 'k heb het dit jaar vergeten ». — « We zijn er aan », zei Tist.

Het woord was nog niet uit zijnen mond of zie, uit ons mo-zegat, dat zoo breed was dat ge er dien koffiepote daar op de stoof gemakkelijk kondt door steken, kwam een leelijke zwarte kat binnengekropen, loerde eens rond met heur solferoogen naar Tist, naar de stoof, den borrebank, de open deur van ons slaapkamer, miauwde eens en trok dan heuren leelijken kop terug buiten. « Jezus Maria, sta ons bij », zeiden we alle twee.

Dien nacht heb ik niet veel geslapen en onzen Tist ook niet. Woelen, draaien en keeren, rekken en ineenkrimpen en Tist die half in slaap alle kwartieren zuchtte : « die leelijke kat, die smeerige tooveres ».

's Morgens stond onzen Tist op, ziek, ziek mijnheer, zoo ziek als een hond. Nen opgezwollen kop, rood als vuur, beenen gelijk lood en zweeten, zweeten dat ik gedurig den schoteldoek in den emmer moest gaan uitspoelen. Niet kunnen eten, niet kunnen staan, niet kunnen zitten, niet kunnen liggen. Ik had al

drie keer lijnzaadmeelpap op de planken van zijn voeten gelegd en op zijn voorhoofd 'nen lijnwaden doek met heete kezewei en een half scheut wijwater erin : niets te doen.

't Werd avond. Ik stak onzen quinquet aan maar draaide hem half in omdat het licht aan zijn oogen zeer deed. Tist lag met zijnen kop op de roeikens van de stoof en altijd maar kreu-
nen en kermen en zuchten. « Hoe laat is 't vrouw ? » vroeg Tist. — « Een beetje vóór den tien, man, » zei ik. — « Zou ze van den avond weer komen ? » vroeg Tist. — « Wie ? » vroeg ik. — « Hawel zij ! » zei hij. Ik luisterde. 't Was er weer ne keer van. Klip klop, klipklop, op 't kasseiken. En opeens, alles stil, niets meer. En zie, kwam me die verduiveldsche leelijke zwarte kat weeral niet door ons mozegat gekropen ? Vooraleer ik ze had kunnen wegschuppen stond ze met 'nen hoogen rug en heuren steert recht omhoog heur eigen te schuren en af te wrijven aan de beenen van onzen Tist. « Geef me 't broodmes », zei hij en hij pakte het van de tafel. « Halt, » zei ik, « dat niet », en ik rukte het uit zijn hand. Op de stoof stond een moor te zieden met kokend water voor het zemelwater van ons geit die juist gelammerd had. Tist pakte met een koleire den moor vast en goot het kokend water op de kat heuren kop. Zij, als een weerlicht, al jankend door het mozegat ! En seffens daarop was het op 't kasseiken weerom van klip klop, klip klop. We gingen slapen, hoe, dat moet ik U niet zeggen.

's Anderendaags hoorden we zeggen dat Wanne met de bleinroos in heur bedde stak : den kop vol bleinen, blazen en rappen. De geburen gingen het zeggen tegen den onderpastoor, die toen mijnheer Van den Broek was, nen braven en geleerden mensch, maar ge hebt hem zeker niet gekend, dat was voor uwen tijd. : « 't Is wel besteed, zei de onderpastoor, ze moest maar te huis gebleven zijn ».

Ik was toch nog content dat ik dat broodmes uit onzen Tist zijn handen gepakt had.

Zwarte Mie. — Ge weet dat de tooverij van de moeder door de dochter kan overgepakt worden. Zwarte Mie was heel de parochie door gekend als een tooveres : heur moejer was het ook al z'leven geweest. Mie had maar één dochter, Manse, en die was getrouwd met Machiel van Juliekens die toen op 't kasteel werkte als hovenier. Machiel en Manse woonden toen in een kleemen kot op 'nen uitkant van 't Mazits, ver van alle geburen. Mie woonde alleen op 't einde van de Boschstraat.

Nu, op 'nen zekeren nacht in den uitkomene, moest Machiel op 't kasteel blijven slapen, omdat er daar een koe op 't kalven stond. « Noch voor Machiel, noch voor den keizer van Oostenrijk, blijf ik hier van den nacht alleen slapen », zei Manse tegen heur moejer, die dien achternoen bij heur was komen la-meeren en heuren koffiepote afdrinken. « Gij, onnoozel Trien. » spotte Mie, « waarvan dat ge gij schrik hebt ! Kom van den nacht maar bij mij slapen ». En in den valavond trokken Manse en Mie naar de Boschstraat.

't En was nog geen negen uur of ze lagen alle twee nevens een in het bed te ronken. Op eens, te middernacht, schoot Manse wakker. Het was me daar buiten aan de deur een gehuil, een gejang, een gemiauw wel van honderd katten bijeen. Ze stonden daar allemaal aan de deur te krabben, te vechten en naar malkander te bijten. Manse kroop van schrik onder het dekfel en begon te zweeten en te beven. Mie scheen niets te hooren : ze lag daar met heuren mond wijd open te snorken. « Hoorde gij dat niet, moejer ? » riep Manse en ze neep Mie in heuren arm. — « Wutte ? » vroeg Mie — « Al die katten, buiten aan de deur. Luistert ! » — « Da's hier alle nachten zoo, mijn schaap », zei Mie, « ik ben daar aan gewoon. Hoort ge die grove stem, boven d'andere ? Dat is mijn moejer die daar weer al ne keer is. De andere dat zijn al de menschen die ze in heur leven betooverd heeft ». En Zwarte Mie draaide heur eigen om en begon weer te snorken met heuren mond wijd open.

Ge kunt peinzen dat Manse van dien nacht nog een oog gesloten heeft. Spreekt haar niet meer van nog bij heur moejer te gaan slapen. Ze heeft er heuren buik vol van.

't **Kruisborreken.** — G'en gelooft gij niet aan tooverij ? Ik zal U daar wat anders over vertellen. Het is gebeurd te Esscheine op Doment. Ge kent wel Lange Pee van Doment ? Hawel, d'ouders van dien zijn ouders, van die is 't.

Ze hadden daar in dien tijd een spinnewiel van een meisken van elf jaar loopen en op nen morgen stond 't schaapken op, rood als vuur, met koortsen gelijk een peerd : zweeten van fast en bibberen van de kou ; 't kind zou in den haard gekropen hebben.

De gebuurvrouwen wilden hebben dat er tooverij mee gemeoid was. Er woonde daar in de geburen een ouwe tooverheks en een vrouw wist te vertellen dat ze met heur eigen oogen gezien had hoe dat ze aan dat schaapken drie peren gegeven had en met

heur handen op 't kind zijn voorhoofd had gestreken. « Ge moet naar Assche, naar de kapel van 't Kruisborreken gaan » raadde de vrouwaan, « daar en is daar anders geen remedie voor. » — « Ja, ja, » zeiden de ouders half ongeloovig, want die tooveres was nog een beetje van hun familie.

Nu het schaapken stierf en werd begraven. Maar denzelfde avond nog van de begrafenis, als de man en de vrouw en de kinderen in 't bed lagen, schoot de man, rond den twaalven op eens wakker. « Klop, klop-klop » hoorde hij drie keer achtereen, precies alsof er iemand op den zit van een houten stoel trommelde. « 't Is de blafetuur die met den wind tegen den gevel slaat », dacht de man, en hij sliep weer in. Maar sanderendaags snachts was het weerom hetzelfde spel : Klop, klop-klop, drie keer achtereen. De vrouw had het dezen keer ook gehoord. « Doe 't licht branden », zei ze. En terwijl de vrouw met het licht in de hand stond, trok de man de kas open, rekelde met zijn mispelaren stok onder het bed, verzette de stoelen, ging tot in de keuken alles afzoeken ; niets te zien noch te hooren. « We gaan slapen », zei de vrouw, « we zullen dat gedroomd hebben ». En ze gingen terug slapen. Maar den nacht daarop was het weeral een keer van klop, klop-klop, drie keer achtereen, en den vierden nacht, en den vijften nacht ook, twaalf nachten achtereen.

Dat kon zoo niet blijven duren. Ze trokken naar den pastoor en legden hun geval uit. De pastoor was een wijze man, met veel verstand. Hij wreef een keer of twee over zijn voorhoofd en zei : « Vrouwen, zei hij, er zit daar tooverij achter. Voor mij, komt dat geklop van de ziel van 't kind die nog iets moet hebben. Den eersten keer dat ge dat geklop nog eens hoort, dan zegt ge : « Ziel wat verlangt ge ? » Maar opgepast, den naam van 't kind niet noemen en absoluut geen licht aansteken ».

's Avonds trokken ze gelijk gewoonte naar 't bed. Ge kunt peinzen dat ze tot twaalf uren geen oog toededen, 't Sloeg twaalf uren te Esschene op den toren. « Klop, klop-klop », hoorden ze weer, drie keer achter een. Ze lagen daar alle twee versteven van schrik. « Zou 'k 't riskeeren ? » vroeg de man. — « Riskeert het maar. Ons Heer sta ons bij », zei de vrouw. — « Ziel, wat verlangt ge ? » zei de man bevend. — « Kruisborreken..... Pastoor ! » zei een fijn stemmeken.

Het en was nog niet geluid voor d'eerste mis, of 's anderen-daags 's morgens stonden ze al aan de bel van de pastorie te trekken. « Hawel ? » vroeg de pastoor. « 't Is ze, » zeiden ze. « Luistert, menschkens, » zei hij, « negen dagen achtereen gaat ge maar

het Kruisborreken, langs de binnenwegskens. Tegen niemand spreken. Lezen, altijd lezen. Luistert goed : gij vrouwen moet nen propren witten doek meedoen. Ge houdt hem onderwegen, met uw twee handen voor u, zoo, zie. Den negenden dag zult ge 't antwoord hebben ».

En ze gingen negen dagen achter een naar 't Kruisborreken, gelijk de pastoor het gezegd had, ze gingen drie keer rond de kapel, dronken van 't water en lazen hun boete. Heel den tijd van den beegang, hield de vrouw den properen witten doek voor heur, met heur twee handen. 't Gebeurde in den kouter van Aschbeek, den negensten dag, toen ze den laatsten keer afkwamen. Opeens vloog de witte doek omhoog met nen slag, precies alsof er nen grooten wind ondergeschoten was. Gelukkig dat de vrouw hem goed vasthield. Drie minuten lang werd hij gedraaid, gekeerd, verfrommeld en bijeen genepen. En daarna hing hij zoo in eens in de handen van de vrouw, flodde, glad gestreken, blinkend wit.

't Was over.

Tooveressen en kinderspel. — In Moorsel, Wies en omstreken, kennen de schoolmeisjes het « tooveresspel ».

De meisjes staan in een kring geschaard rond een gezellin die voor de gelegenheid verkleed is in een oude vrouw : « de tooveres ».

Tusschen de groep en de « tooveres » wordt dant de volgende samenspraak gevoerd :

- « Tooveresken wat uur is het al ?
- Twaalf uren van den nacht.
- Zou je mij geen kooltje vuur willen leenen ?
- Voor wat is dat koolken vuur ?
- Om mijn waterken te heeten.
- Voor wat is dat waterken ?
- Om mijn mesken te slijpen.
- Voor wat is dat mesken ?
- Voor alle tooveressen den kop af te doen. En U eerst. »

De tooveres, kwaad, loopt de meisjes achterna, pakt er een en « snijdt » haar met den vinger den kop af. Het slachtoffer wordt buiten het spel geplaatst en de samenspraak herbegint tot er geen meer overblijven.

Hekelgem, uit den volksmond.

HENRI PAUWELS.

(Wordt vervolgd.)

Inhoud van deze aflevering :

JAN LINDEMANS, Juffrouw 't Kint.

Jos PHILIPPEN, Stamboom van de families Berchmans en vanden Hove van Diest in de 16de eeuw.

FR. DE RIDDER, Historiek der Straten en Openbare Plaatsen van Tienen. (*Vervolg*).

HENRI PAUWELS, Van Kludden en Tooverheksen. (*Vervolg*).

Eigen Schoon & De Brabander.

Prijs van het jaarabonnement	25 fr.
Afzonderlijke nummers	4 fr.
Jaargang XVI (1933-34)	25 fr.
» XV (1932-33)	30 fr.
» XIV (1931-32)	30 fr.
» XII (1929-30)	35 fr.
» IX (1926-27)	35 fr.

Oude jaargangen van « Eigen Schoon »

Jaargang IV (1914 Jan.-Aug., compleet)	8 fr.
» III (1913, nrs 2 tot 12)	11 fr.
» II (1912, nrs 2 tot 12)	11 fr.

Bedrag (+ verzendingskosten) storten op postch. n°. 2801.36 van Dr. Henri DE VIS, Laken.

De overige jaargangen zijn niet meer in den handel.

Boekhandeldienst

(Te bevragen bij de Wed. M. Sacré-De Buyst, Merchtem.)
POSTCHECK N° 87178.

Maurits Sacré : De voormalige Dorpsschuttersgilden in Vlaamsch-Brabant. Eerste deel : Arr. Brussel.	10,00		
Tweede deel : Arr. Leuven.	10,00. De twee deelen.	16,00	
Dr. Jan Lindemans & † Maurits Sacré : Oude Brabantsche Geslachten. Pipenpoy.	5,00		
Id. van Overstraeten.	5,00	Id. Wambacq.	5,00
Id. Goossens.	5,00	Id. van Ginderachter.	5,00
Id. Covens.	5,00	Id. de Riddere.	5,00
Maurits Sacré : Merchtem in Woord en Beeld, 1927, geïll.	15,00		
Dr. Jan Lindemans : Toponymie van Opwijk.	45,00		
Maurits Sacré : O.-L.-V. van Merchtem. Histor. sch ts.	4,00		
Maurits Sacré : Plaatsnamen te Londerzeel.	7,50		
